

Lingvokulturologičeskij analiz ruskovo istoričeskovo narrativa

(Guzi, Ľ.: Lingvokulturologičeskij analiz ruskovo istoričeskovo narrativa, FF PU, Prešov, 2011, ISBN 978-80-555-0434-6)

Jozef Sipko, Filozofická fakulta PU, sipkojoz@unipo.sk

Etnokultúrny text je jedným zo základných kognitívnych zdrojov pri spoznávaní konkrétnej kultúry, nakoľko obsahuje bohaté poznatky o národe, jeho histórii, prostredí, duchovnom smerovaní, literatúre a najmä o jeho **hodnotovej orientácii** (Aliferenko, 2010) Počas celého známeho civilizačného obdobia okrem univerzálnych hodnôt evidujeme v dejinách jednotlivých etníc ich vlastné hodnotové zdroje. Každá nasledujúca generácia si tieto hodnoty osvojuje, aktualizuje a prispôsobuje ich vlastným súčasným pragmatickým zámerom.

Autor recenzovanej monografie PhDr. Ľ. Guzi, PhD. analyzuje ruskú históriu práve prostredníctvom bázových jazykových **historizmov**, ktoré sa pravidelne aktualizujú v súčasnom kontexte. Svojim spôsobom autor nadväzuje na svoju prvú rozsiahlu monografiu (Guzi, 2009), v ktorej poznatky z ruskej histórie ponúka ako „východiská pre historicko-kultúrnu analýzu v ruskom jazyku“. V predkladanej monografii sa aplikuje lingvokulturologická metóda, ktorá umožňuje skúmať **jazyk ako najdôležitejšiu súčasť kultúry**. Na tomto pozadí spomínané jednotky sú analyzované v logickej nadväznosti ako pevný semiotický systém, v ktorom autor poukazuje na výraznú symboliku jednotlivých historizmov v ruských dejinách. Hoci v centre jeho pozornosti je ich už uvedená aktualizácia, v práci sa stretávame takisto s analýzou sociálno-komunikačného obsahu historizmov od počiatku existencie ruskej štátnosti. Čitateľa záujmu najmä ruské historické symboly v interpretácii cudzincov ešte z čias Kyjevskej a Moskovskej Rusi ako aj s neskorších období dejín Ruska. V tomto zmysle sa v práci zdôrazňuje didaktický aspekt v kontexte vysokoškolského štúdia ruštiny. Skúsenosti jednoznačne potvrdzujú, že predpokladom adekvátneho porozumenia analogických textov je primeraný objem, ako autor uvádza, **fonových vedomostí** (Vereščagin, Kostomarov, 1973). Keď v dnešnej ruskej tlači čítame:

*Kedy sa objavia noví **Minin a Požarskij**,*

tak sa pred nami otvára veľmi zložitý historický obdobia začiatku XVII. storočia v Rusku, ktoré je reálne prítomné v súčasných ruských hľadániach. Takýto rebríčok historických symbolov vo vzťahu k Rusku je možné nájsť od samého začiatku dejín Ruska. V monografii je názorne ukázané, že jedným z takých národných symbolov je **etnonym**, vo vzťahu k analyzovanej téme ide o pôvod slova *Rus*, o jeho historické a súčasné varianty vrátane často protikladnej a politickými zámermi predurčenej interpretácie. Okrem toho sa stretávame s komunikačnými prekážkami pri preklade ruských etnonymov *ruskij*, *rossijskij*, ktoré sa v slovenčine prekladajú ekvivalentom *ruský*, čím sa v jednotlivých prípadoch stráca pôvodný obsah. Stretávame sa s tým najmä v súčasných slovenských médiách.

Osobitná pozornosť je v práci venovaná **jazykovým sovietizmom**, ktoré sú analyzované aj na základe dnes už klasickej charakteristiky „totalitného jazyka“ v románe G. Orwella *1984*. Sovietsky **novojaz** bol realitou viac ako 70 rokov, no jeho vyjadrovací a axiologický potenciál nezanikol rozpadom sovietskeho systému. Aj 20 rokov po oficiálnom zániku ZSSR (8. XII. 1991) sa jazykové sovietizmy pomerne bohato používajú ako prostriedky hodnotenia, irónie, metafor a pod. pri opise súčasného diania v Rusku aj mimo neho. Táto časť monografie rozširuje fond filologických hľadání a poučení z fungovania uvedeného komunikačného fenoménu.

L. Guzi pomerne dôsledne uplatňuje lingvokulturologickú metodológiu a zodpovedajúcu terminológiu. Je prínosné, že ako vysokoškolský učiteľ najmä morfológie ruštiny a dejín Ruska vhodne kombinuje lingvistické a kulturologické poznatky, pričom sa prakticky rovnomerne opiera o západných aj východných filológov, historikov a filozofov. V tomto zmysle je predkladaná monografia veľmi bohatá, s vyrovnanou aplikáciou teoretických a praktických zdrojov. Upúta okrem iného pomerne rozsiahla a originálna interpretácia pojmu **lingvokulturéma** (Vorobjov, 1997), jej originálna lingvistická a kulturologická špecifikácia. **Koncept** (Stepanov, 1998) ako ďalší východiskový pojem lingvokulturologie s istotou autor prezentuje vo vzťahu ku konceptualizácii lexémy *geroj* na bohatom viacjazyčnom komparatívnom základe. Aj tretí najpoužívanejší pojem **precedentný fenomén** je primerane aplikovaný pri analýze ruských jazykových historizmov.

Keďže v názve práce je slovné spojenie *historický naratív* je zákonite, že autor ho analyzuje z viacerých pohľadov, dominuje však diskurzívny a textový prvok v danom rozbere. Osobitne v druhej časti monografie sa spomínaný termín analyzuje nielen teoreticky, ale prínosom je jednoznačne jeho praktická aplikácia pri lingvokulturologickej analýze 16 dielneho televízneho dokumentu natočeného pri príležitosti 300. výročia Ruského impéria. Jeho autorom je L. Parfjonov, ktorý sa vlastne pokúsil ukázať Rusko svojským komunikačným štýlom. Keďže v jeho interpretačných postupoch je bohato zastúpený istá irónia, tak je pochopiteľne, že mnohí v Rusku túto verziu dejín Ruska odmietli, no druhí, vrátane historikov ju prijali pozitívne. Filológa najviac upútajú tie jazykové pasáže, prostredníctvom ktorých Parfjonov spája dnešok s minulosťou, najmä keď cez lingvokulturémy postsovietskeho obdobia komentuje udalosti v minulých storočiach. Autor monografie dokázal, že podobný materiál bez ohľadu na jeho hodnotenie v domácom prostredí, je pre filológa v každom prípade veľmi bohatým zdrojom pri objektivizovaní poznatkov v našom prípade o ruskej kultúre v tom najširšom zmysle. Považujem to za úspešný pokus filologického rozboru filmového dokumentárneho textu, ktorý ponúka možnosti pri prehlbovaní vedomostí o Rusku prostredníctvom jeho minulosti a súčasnosti.

Celkovo možno konštatovať, že PhDr. L. Guzi, PhD. sa uvedenou monografiou predstavil ako zrelý filológ so značným záberom svojich odborných hľadání. Jeho v poradí druhá monografia bude určite prínosom pre odborníkov, doktorandov, študentov aj laickú verejnosť, najmä však pre tých, ktorí sa dlhodobo zaujímajú o Rusku, ruský jazyk a ruskú kultúru.

Literatúra

- ALIFERENKO, N.F. Lingvokulturologija. Cennostno-smyslovoje prostranstvo jazyka. Moskva: Izdatel'stvo „Flinta“, Izdatel'stvo „Nauka“, 2010.
- GUZI, L. Formovanie Ruska (Rossiji) ako mnohonárodnostného štátu – jeho zahraničná politika, zabezpečenie štátnej bezpečnosti, spoločnosť (*Východiská pre historicko-kulturologickú analýzu v ruskom jazyku*). Prešov: FF PU, 2009.
- ORWELL, G. 1984. Bratislava: Sloart, 1998.
- STEPANOV, J.A. Konstanty: Slovar russkoj kul'tury. Moskva: 2004.
- VEREŠČAGIN, E.M., KOSTOMAROV, V.G., Jazyk i kul'tura. Moskva: „Russkij jazyk“. 1973.
- VOROBJOV, V.V. Lingvokulturologija. Teorija i metody. Moskva: 1997.

„Tento článok bol vytvorený realizáciou projektu *Dovybavenie a rozštieňenie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočníckeho centra*, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.“

